
Nadeelcompensatie visserijvrije zones

Systematiek en indicatie van bedragen

Wim Zaalmink, Bas Janssens en Henri Prins

WAGENINGEN
UNIVERSITY & RESEARCH

Nadeelcompensatie visserijvrije zones

Systematiek en indicatie van bedragen

Wim Zaalmink, Bas Janssens en Henri Prins

Dit onderzoek is uitgevoerd door Wageningen Economic Research in opdracht van en gefinancierd door het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, in het kader van het Beleidsondersteunend/onderzoeksthema Natuurinclusieve visserij (projectnummer BO-43-023.02-016)

Wageningen Economic Research
Wageningen, mei 2019

NOTA
2019-045

Wim Zaalmink, Bas Janssens en Henri Prins, 2019. *Nadeelcompensatie visserijvrije zones*. Wageningen, Wageningen Economic Research, Nota 2019-045. 26 blz.; 1 fig.; 4 tab.; 6 ref.

Het ministerie van LNV onderzoekt de consequenties van het instellen van visserijvrije zones (VVZ's) rondom vismigratievoorzieningen. Hierbij kan de mogelijkheid zich voordoen dat vistuigen hiervoor moeten wijken. De vraag is welke vergoedingen hiervoor moeten worden uitgekeerd, en hoe deze kunnen worden berekend. Er zijn geen sluitende vangstregistratiesystemen waarmee vissers de besommingen van specifieke fuiken kunnen aantonen. Er is een brede range waarbinnen de gemiddelde vangsten per vaste fuik bewegen. De berekende gemiddelde onteigeningswaarde bedraagt voor binnendijkse vaste fuiken 4.680 euro, voor buitendijkse vaste fuiken 1.560 euro en voor binnendijks viswater 234 euro per ha.

Trefwoorden: vismigratie, waarde van fuiken, onteigeningswaarde, besomming, binnenvisserij, kustvisserij

Dit rapport is gratis te downloaden op <https://doi.org/10.18174/477221> of op www.wur.nl/economic-research (onder Wageningen Economic Research publicaties).

© 2019 Wageningen Economic Research
Postbus 29703, 2502 LS Den Haag, T 070 335 83 30, E communications.ssg@wur.nl,
www.wur.nl/economic-research. Wageningen Economic Research is onderdeel van Wageningen University & Research.

Dit werk valt onder een Creative Commons Naamsvermelding-Niet Commercieel 4.0 Internationaal-licentie.

© Wageningen Economic Research, onderdeel van Stichting Wageningen Research, 2019
De gebruiker mag het werk kopiëren, verspreiden en doorgeven en afgeleide werken maken. Materiaal van derden waarvan in het werk gebruik is gemaakt en waarop intellectuele eigendomsrechten berusten, mogen niet zonder voorafgaande toestemming van derden gebruikt worden. De gebruiker dient bij het werk de door de maker of de licentiegever aangegeven naam te vermelden, maar niet zodanig dat de indruk gewekt wordt dat zij daarmee instemmen met het werk van de gebruiker of het gebruik van het werk. De gebruiker mag het werk niet voor commerciële doeleinden gebruiken.

Wageningen Economic Research aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.

Wageningen Economic Research is ISO 9001:2008 gecertificeerd.

Wageningen Economic Research Nota 2019-045 | Projectcode 2282300317

Foto omslag: Shutterstock

Inhoud

	Woord vooraf	5
	Samenvatting	6
1	Inleiding	7
	1.1 Aanleiding	7
	1.2 Probleemstelling en vraagstelling	7
	1.3 Vismigratievoorzieningen	7
	1.4 Specifieke locaties en nadeelcompensatie	9
2	Voorbeelden van compensatie	10
3	Mogelijke situaties	15
4	Vaststelling nadeelcompensatie voor visserijvrije zones	17
	4.1 Dataverzameling en registratie	17
	4.2 Methodieken voor vaststellen van uit te keren schadevergoedingen	17
	4.3 Grondslagen en benaderingen voor vergoedingen	18
	4.4 Waardebepaling	19
	4.4.1 IJsselmeervisserij	19
	4.4.2 Vaste vistuigen rondom vismigratierivier	20
	4.4.3 Decentraal aalbeheer provincie Friesland	20
	4.4.4 Kleinschalige visserij in de kustwateren	20
	4.4.5 Uitgekeerde schadevergoedingen in kader van dioxinegebieden	20
	4.5 Synthese	21
5	Conclusies	22
	Literatuur en websites	23
	Bijlage 1 Waardebepalingen	24

Woord vooraf

Er komen steeds meer vismigratievoorzieningen in de Nederlandse wateren, bedoeld om in- en uittrek en doortrek van vis te stimuleren. Het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) onderzoekt de consequenties van het instellen van visserijvrije zones (VVZ's) rondom vismigratievoorzieningen. Bij instelling van een dergelijke zone zullen de vismogelijkheden binnen de omtrek van deze voorzieningen komen te vervallen. De overheid is op zoek naar rekenmethodieken om, waar noodzakelijk, getroffen vissers te vergoeden, en heeft Wageningen Economic Research gevraagd hier onderzoek naar uit te voeren.

Het onderzoek is vanuit het ministerie van LNV begeleid door Frans van den Berg. Daarnaast hebben medewerkers van RVO hun expertise met de onderzoekers gedeeld. Zij worden van harte bedankt voor hun bijdrage.

Prof.dr.ir. J.G.A.J. (Jack) van der Vorst
Algemeen Directeur Social Sciences Group (SSG)
Wageningen University & Research

Samenvatting

De overheid overweegt een verbod op beroepsvistuigen rondom vismigratievoorzieningen. Het ministerie van LNV wil inzicht in de gevolgen waaronder de schade die aan de eigenaren van fuiken vergoed zal moeten worden. Globaal zijn de volgende vergoedingswaardes berekend (met een grote spreiding van de uitkomsten): 4.680 voor binnendijkse vaste fuiken, 1.560 euro voor buitendijkse vaste fuiken en 234 euro per ha binnendijks viswater. Dit zijn generieke bedragen gebaseerd op geschatte besommingen per vast vistuig, waarbij de individuele situaties zeer uiteen kunnen lopen.

Indien in individuele situaties vissers van oordeel zijn voor afwijkende vergoedingen in aanmerking te komen ligt het voor de hand de bewijslast voor de hiermee gemoeide inkomstenderving bij de visser neer te leggen. Sommige vissers hebben zelf uitgebreide aantekeningen over vangsten, en een deskundige zou kunnen beoordelen in hoeverre daaruit derving af te leiden is. Anderzijds is de economische schade mogelijk af te leiden uit de fiscale boekhouding.

Er zijn geen sluitende en verplichte registratiesystemen voor binnenvissers en kustvissers die kunnen worden toegepast bij het vaststellen van de contante waarde van specifieke vaste vistuigplaatsen.

Visstekken nabij migratievoorzieningen zijn plaatsen waar vissers vaak hogere vangsten kunnen realiseren in vergelijking met andere plaatsen. Hierdoor kan er voor deze locaties een onderschatting zijn van de genoemde generieke vergoedingswaardes. Dit zou dan moeten blijken uit aan te leveren gegevens van vangstregistraties of andere specifieke bedrijfs- of bedrijfseconomische gegevens.

---

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

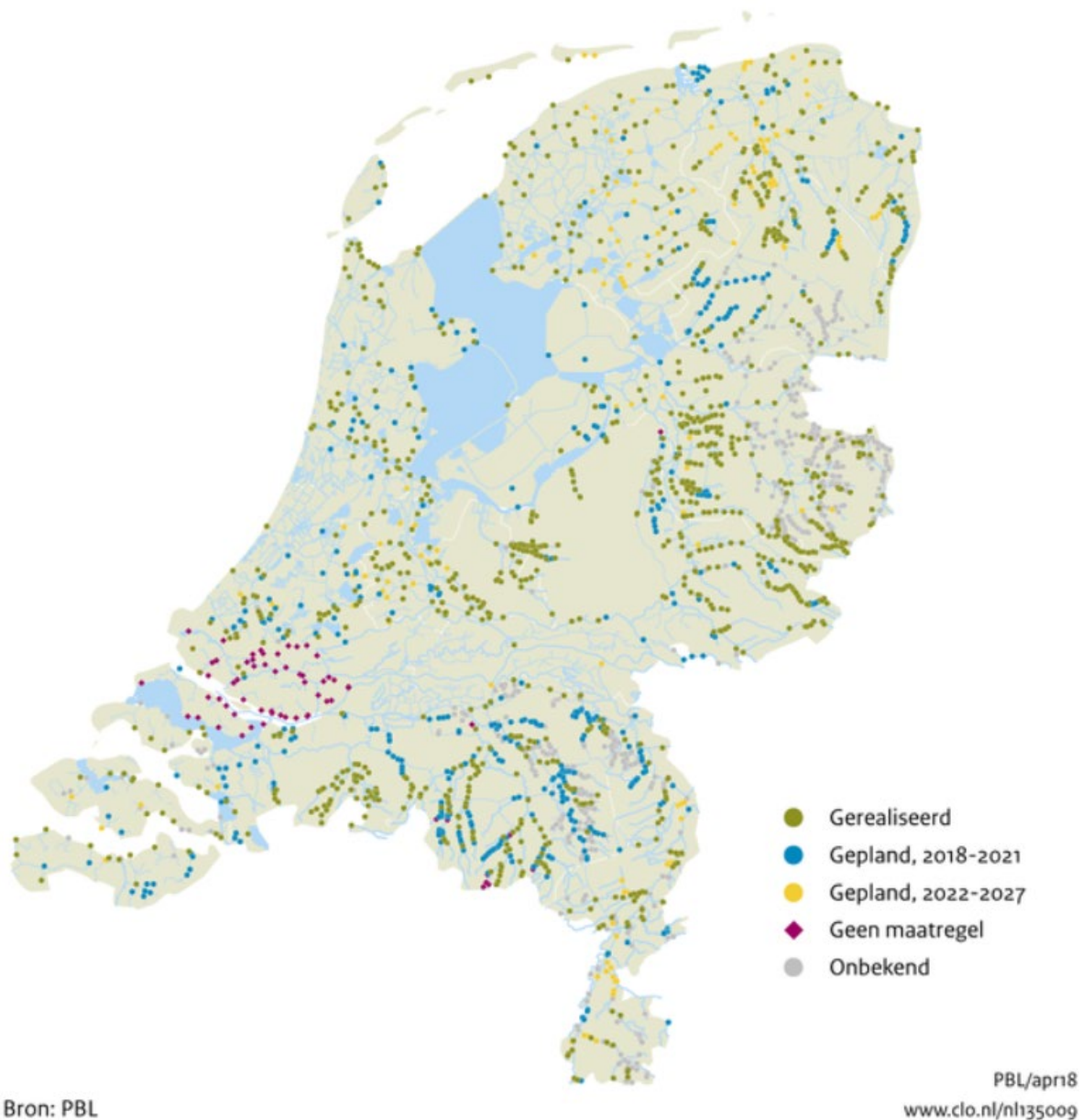
Het ministerie van LNV wil de consequenties onderzoeken indien op locaties waar voorzieningen voor vismigratie zijn getroffen, tot de instelling van een generieke visserijvrij zone (VVZ) zou worden overgegaan. Dit kan dan gaan om een in omvang beperkte generieke VVZ (van bijvoorbeeld 250 m.) op alle locaties waar bij kunstwerken (zoals stuwen, sluizen en gemalen) een vismigratievoorziening is. Instelling van een dergelijke zone kan bijdragen aan een ongestoorde vismigratie en zou daarmee de werking van migratievoorzieningen kunnen verbeteren. Uitgegaan wordt van een zone waarin gebruik van beroepsvistuigen niet meer is toegestaan en die generiek geldt voor alle binnenwateren, en bij kunstwerken op zoet-zoutovergangen ook aan de zoute kant. De betreffende bepalingen kunnen worden opgenomen in de visserijregelgeving. Dit onderzoek dient als bouwsteen om tot een afgewogen politieke besluitvorming hieromtrent te kunnen komen.

1.2 Probleemstelling en vraagstelling

Het is wenselijk dat inzicht wordt verkregen in bij welke locaties de instelling van zones rond kunstwerken aanleiding kunnen geven tot de verplichting tot betaling van nadeelcompensatie aan vissers die hierdoor worden getroffen. Voor die locaties en vissers waar nadeelcompensatie noodzakelijk is zal een systematiek beschikbaar moeten zijn waarmee de waarde van de toe te kennen compensatie kan worden bepaald. Deze systematiek en de bijbehorende bedragen worden in deze nota uitgewerkt.

1.3 Vismigratievoorzieningen

Figuur 1.1 geeft een overzicht van de bestaande en aan te leggen vismigratievoorzieningen. Op een groot deel van deze plaatsen wordt geen beroepsvisserij uitgeoefend maar een aantal vismigratievoorzieningen ligt op locaties waar ook beroepsvisserij plaatsvindt.

Figuur 1.1 Overzicht vismigratievoorzieningen

In de praktijk blijkt dat sommige waterschappen in hun visrechtcontracten aanpassingen hebben doorgevoerd en soms al een VVZ hebben ingesteld voor locaties waar zij de visrechten verhuren. In de praktijk betekent dit dat soms al VVZ's van toepassing zijn, waarbij de omvang van de zones per locatie varieert. De omvang van de zones zoals die hierbij zijn vastgesteld is veelal afhankelijk van de gebiedspecifieke situatie, en ook van de mogelijkheid voor de visser(s) om op alternatieve plekken hun vistuigen te plaatsen.

Bij de Helsdeur bij Den Helder stonden de fuiken van de palingvisser op 50 meter afstand. In 2014 zijn alle visrechtcontracten aangepast en mag er in wateren van het hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier niet meer met fuiken gevist worden binnen een afstand van 300 meter van een boezemgemaal, en binnen 150 meter van een poldergemaal.

Bron: <https://www.algemeenwaterschapspartij.nl/waterschappen/hollands-noorderkwartier/nieuws/over-vispassages-pachtcontracten-en-fuiken>

1.4 Specifieke locaties en nadeelcompensatie

Nadeelcompensatie bij instelling van een generieke VVZ op alle locaties met een vismigratievoorziening zal in veel gevallen niet noodzakelijk zijn. Compensatie zal alleen in die situaties aan de orde zijn waar vissers een meer dan evenredig deel van hun visserij-inkomsten verliezen als gevolg van de getroffen maatregel. Dit heeft betrekking op de volgende situaties:

- a. Op de binnenwateren hebben vissers vaak de beschikking over grotere arealen viswater, die zij huren, of waar zij een toestemming voor hebben, van de (private) eigenaar van het viswater (vaak een waterbeheerder en voor Rijkswateren het ministerie van LNV). De vissers mogen daarbij zelf bepalen waar zij hun vistuigen in het gehuurde viswater plaatsen. In die gevallen waar vissers als gevolg van de VVZ-maatregel slechts een beperkt deel van hun visserijmogelijkheden en visserij-inkomsten verliezen, en hun visserij-activiteiten kunnen voortzetten in de overige delen van het door hen gehuurde viswater, zal nadeelcompensatie niet aan de orde zijn. Alleen in die gevallen waar de VVZ-maatregel een zo substantieel deel van de visserijmogelijkheden beperkt ten opzichte van het resterend visserij-areaal, zal nadeelcompensatie mogelijk aan de orde zijn. Er is dan een maatregel waarbij visserij-mogelijkheden en daarmee inkomen uit de visserij wordt ingeleverd. Dit kan bijvoorbeeld gaan om een visser die een beperkt stuk viswater vlak bij een kunstwerk huurt, waar als gevolg van de maatregel geen vergelijkbare alternatieven zijn, en waarmee dus een substantieel deel van de visserij en daarmee inkomsten wegvalt. Daarbij is het denkbaar dat als gevolg van concentratiewerking van het kunstwerk op vissen een meer dan evenredig deel van de vangsten wegvalt ten opzichte van het totaal gehuurde viswater. Ook zijn er situaties waar in het verleden vissers het recht hebben gekregen om specifiek in de aan- of afwatering naar bijvoorbeeld gemalen te vissen, op locaties met vaak relatief hoge vangsten per fuik of net. Dit viswater zou dan met een VVZ op die locatie volledig, of voor een groot deel kunnen komen te vervallen, zonder dat de visser kan uitwijken naar overige delen van het viswater (daarvoor is het nog resterende viswater immers te beperkt van omvang). In dit geval is er dan een (aanzienlijk) besommingsverlies.
- b. Soms hebben vissers toestemming om vlak bij kunstwerken (met name) fuiken te plaatsen op hiertoe specifiek aangewezen locaties. De betreffende fuikenplaatsen zullen wegvallen indien op die locatie een VVZ wordt ingesteld. Dit leidt tot onmiddellijk inkomstenverlies omdat op die locatie geen fuik meer kan worden geplaatst. Dit speelt bijvoorbeeld (voor een deel van de visserij) bij de sluizencomplexen in de Afsluitdijk en bij de Haringvlietsluizen, en mogelijk nog op andere plaatsen bij (vaak grotere) sluizencomplexen (Lauwersmeersluizen, Houtribdijk, etc.). In die gevallen is er bij de VVZ dan specifiek en direct nadeel.

---

2 Voorbeelden van compensatie

Naast visserijvoorbeelden komen ook enkele voorbeelden aan de orde die zich afspelen in andere situaties en sectoren, met het doel om inzicht te krijgen in verschillende systematieken naast de gebruikelijke vergoedingsystematiek in de visserij.

- In het verleden zijn er diverse saneringsrondes geweest om de visserijcapaciteit in het IJssel- en Markermeer te beperken. Bij de vaststelling van de vergoeding per ingeleverd vistuig (merkje) is meestal gebruikgemaakt van de methodiek van aaleenheden. Voor elk type vistuig is het aantal aaleenheden vastgesteld, en is aan de hand van de totale besomming van de IJsselmeervisserij en het totaal aantal aaleenheden van de IJsselmeervisserij een vergoedingsbedrag per aaleenheid berekend (als voorbeeld zie Turenhout en Zaalmink, 2016 en Taal, van Oostenbrugge en Smit, 2010).
- In 2016 is door het LEI (nu: Wageningen Economic Research) een notitie uitgebracht, waarbij ten behoeve van mogelijke uitkoop in het kader van de vismigratierivier in de Afsluitdijk een berekening is gemaakt over de toegevoegde waarde en de contante waarde per aaleenheid. De contante waarde per aaleenheid (waarde bij onteigening) zou anno het jaar 2016 circa 400 euro bedragen (Turenhout en Zaalmink, 2016). Rond de aan te leggen vismigratierivier bij de Afsluitdijk waren vaste locatiegebonden fuikenplaatsen. Deze zijn door de Provincie Friesland tegen een vergoeding uit gebruik genomen.
- Recent nog zijn berekeningen uitgevoerd over de economische waarde van de IJsselmeervisserij (Zaalmink et al., 2017). Hierbij is in plaats van de methodiek van aaleenheden een andere methode toegepast. De besomming per fuik is hierbij berekend aan de hand van een combinatie van afslaggegevens, logboekgegevens en de inzet van de verschillende vistuigen. Hieruit bleek dat de grote fuiken relatief veel meer besommen dan op basis van aaleenheden zou worden vastgesteld, en dat de grote fuiken daarmee ook een hogere economische waarde vertegenwoordigen. Afgaande op een totale toegevoegde waarde van de IJsselmeervisserij van 2,3 mln. euro bedraagt de economische waarde van een grote fuik - die overeenkomt met 5 aaleenheden - bijna 3.000 euro, en bedraagt de onteigeningswaarde ruim 4.700 euro. Dit zijn generieke bedragen zonder onderscheid in vangstverschillen per locatie, visser of in de tijd. Dit onderscheid zal er in de praktijk echter altijd zijn.
- In 2009 is het gedeeltelijke vangstverbod voor paling ingegaan als onderdeel van het Nationaal Aalbeheerplan. Begonnen is toen met een tweemaandsluiting in de maanden oktober en november, en het jaar daarop een driemaandsluiting in september, oktober en november. Door LNV is een subsidieregeling ingesteld waarbij de gedeerde inkomsten gedeeltelijk konden worden gecompenseerd. Aalvissers moesten deze derving aantonen met gerealiseerde opbrengsten uit aal in dezelfde periode van voorgaande jaren. De bewijslast voor inkomstenderving werd daarmee bij de vissers zelf gelegd. Uitvoering van deze regeling werd gedaan door het toenmalige Productschap Vis.
- In het jaar 2011 werd een vangstverbod ingesteld voor aal en wolhandkrab uit aangewezen, met dioxine vervuilde, gebieden. Er is een compensatieregeling ingesteld waarbij een eenmalige vergoeding is verstrekt op basis van inkomstenverlies en op basis van doorlopende kosten, waarbij ook in dit geval de bewijslast bij de visserij-ondernemer werd gelegd. Aan de hand van jaarrekeningen van de voorgaande 2 jaren moest aangetoond worden welk deel van de inkomsten afkomstig was geweest uit de (niet meer toegestane) visserij uit de aangewezen visserijgebieden.

Voorbeelden uit andere domeinen dan de visserij

- *Onteigening van grond*

Voor het realiseren van projecten - zoals de aanleg van een weg, spoor, de uitbreiding van een vliegveld of de realisatie van een bedrijventerrein - heeft de overheid grond nodig. Die grond is vaak in handen van particulieren of bedrijven. Als de grondeigenaar en de overheid het niet eens kunnen worden over de aankoop of de vergoeding, en er is een algemeen maatschappelijk belang, kan de overheid een zogenaamde onteigeningsprocedure inzetten. Onteigening kan in eerste instantie

---

administratief of indien dat onmogelijk blijkt, gerechtelijk plaatsvinden.¹ De hoogte van de vergoeding bestaat in deze gevallen uit de vermogensschade die wordt geleden en eventueel de eenmalige bijkomende schade.

- *Elektriciteitsmasten op agrarisch land.*²

Elektriciteitsmasten op grond betekent (arbeids)hinder, een lagere opbrengst voor de agrariër en een daling van de verkoopprijs. Hiervoor worden al langer vergoedingen verstrekt. Er bestaan flinke verschillen in vergoedingen. Masten die net na de Tweede Wereldoorlog zijn aangelegd zijn in die periode eeuwigdurend afgekocht voor een eenmalig bedrag van 200 gulden. Sinds 2013 is er een overeenkomst tussen LTO en TenneT, de beheerder van het hoogspanningsnetwerk in Nederland, over onder andere de vergoeding die boeren ontvangen als ze te maken krijgen met een of meerdere hoogspanningsmasten op hun land. Dit tarief geldt voor alle grondeigenaren of gebruikers. In principe is de hoogte van de nadeelcompensatie gebaseerd op de vergoeding van de jaarlijkse terugkerende schade die wordt geleden. De totale jaarlijkse blijvende inkomensschade wordt in één keer gekapitaliseerd vergoed door toepassing van een volgens de jurisprudentie van toepassing zijnde gebruikelijke kapitalisatiefactor (TenneT, 2017).

- *Onbereikbaarheid door wegwerkzaamheden*

Een verzoek om nadeelcompensatie kan men aanvragen indien van overheidswege bepaalde (rechtmatige) activiteiten worden verricht waaruit schade ontstaat die redelijkerwijs niet of niet geheel voor last van degene die schade lijdt behoort te blijven. Bekend voorbeeld daarvan is indien door wegwerkzaamheden een onderneming niet of slecht bereikbaar is. De schade is dan tijdelijk en bestaat dan uit omzetsderving.³

- *Wildschade Faunabeheer*

In dit geval gaat het om schade aangericht door wild aan een gewas. Omvang en de oorzaak (wildsoort) van de gewasschade wordt ter plaatse vastgesteld door een taxateur aangewezen door het (toenmalige) Faunafonds. Uit te keren bedragen worden bepaald aan de hand van de taxatie (schadeperscentage) en de geldende gewasspecifieke vergoedingen op basis van normatieve bedragen (KWIN akkerbouw) of contractprijzen (onder andere voor conserventeelten) en soms de actuele marktsituatie. Voor grasland wordt de vergoeding 2 maal per jaar vastgesteld.

- *Windturbines en planschade*

Door de bouw van windturbines in de directe omgeving kan waardevermindering van de woning of onroerende zaak ontstaan. Waardevermindering vertaalt zich onder andere in een lagere verkoop- en WOZ-waarde. Windmolens zorgen volgens actiegroepen voor herrie, horizonvervuiling en slagschaduw. Bij sommige projecten worden in dit verband bedragen voor compensatieschade geclaimd en/of begroot.

- *Een termijn stellen waarbinnen aan een bepaalde maatregel moet worden voldaan*

Voorbeelden zijn het stoppen met individueel huisvesten van kalveren, het verbod op legbatterijen en de wet op het verbod pelsdierhouderij. In dat laatste geval is later voor pelsdierhouders een sloopregeling ingesteld en is rekening gehouden met een reservering voor oudedagsvoorziening. Over het algemeen zijn deze regelingen zodanig afgekondigd dat de termijn tussen afkondiging en uitvoering voldoende is voor ondernemers om het bedrijf aan te passen aan de gewijzigde situatie.

- 'Rood voor Rood'

In meerdere provincies is het mogelijk om, met subsidie, ontsierende gebouwen (stallen, schuren) in het buitengebied te slopen waardoor de landschappelijke kwaliteit verbeterd wordt. Om de sloop te kunnen financieren is er door de provincie Overijssel voor gekozen om een deelnemer de mogelijkheid te bieden een nieuwe woning op de slooplocatie te bouwen, de zogenaamde Roodvoor-Roodregeling. Elke gemeente heeft op basis van dit provinciale beleid een eigen invulling gegeven aan de regeling, die leidend is in de te nemen stappen naar realisatie.

Bovenstaande voorbeelden hebben betrekking op het vervallen van, dan wel de inperking van de uitoefening van, een bepaald recht ten behoeve van het algemeen belang, waarvan de rechthebbende nadeel ondervindt. In de meeste gevallen gaat het om een maatschappelijk belang tegenover het economisch belang van de rechthebbende.

---

¹ <https://www.rijkswaterstaat.nl/over-ons/contact/schade-en-compensatie/onteigening>

² Boerderij 28 mrt 2017. Vergoeding hoogspanningsmast ter discussie

³ <http://www.meestermeester.nl/overige/weblog/nadeelcompensatie-hanteren-drempelmethode-en-perscentage-van>

Er zijn verschillende manieren waarop dit nadeel wordt verminderd of gecompenseerd:

- *Uitfasering*

Bij uitfasering is er een verbod op nieuwe gevallen, waarbij de oude rechten worden gecontinueerd voor een zodanige periode dat de economische levensduur is verstreken (individueel gehuisveste kalveren, legbatterijen, pelsdieren, asbestdaken). Het maatschappelijk belang hangt in dit geval samen met de veranderende inzichten in ethiek en volksgezondheid. Het economisch belang betreft de bedrijfsuitoefening van de veehouder, of de eigenaar/gebruiker van het gebouw met asbestdak. Voordeel van uitfasering is dat er geen overheidsgeld mee gemoeid is, nadeel is dat het maatschappelijk belang pas na een bepaalde (langere) periode wordt verkregen.

- Compensatie door het *verlenen van soortgelijke rechten*

Een voorbeeld is het tijdelijk in gebruik geven van woonruimte bij renovaties.

- Compensatie door het *verlenen van andersoortige rechten*

Bij de Rood-voor-Roodregeling gaat het om het maatschappelijk belang van landschappelijke kwaliteit tegenover de kosten van de ontmanteling van ontsierende gebouwen. In dit geval worden de sloopkosten gecompenseerd door het recht de onderliggende grond te bestemmen voor woningbouw. Ook de regeling 'asbest eraf, zon erop' valt onder deze categorie. In deze gevallen is er compensatie van asbestverwijdering door subsidie op zonnecollectoren.

- *Schadevergoeding*

Bij schadevergoeding gaat het om de directe financiële schade die bedrijven ondervinden als gevolg van activiteiten van maatschappelijk belang. Voorbeelden zijn compensatie van wildschade, planschade en aanleg van elektriciteitsmasten.

- *Subsidieverlening*

Subsidieverlening is een mogelijkheid om bedrijven op vrijwillige basis te verleiden afstand te doen van hun recht of eigendom. Voorbeelden zijn subsidies op asbestverwijdering, de stoppersregeling van melkveehouders in verband met het fosfaatplafond en – van geheel andere orde – terugkeerpremies voor asielzoekers of arbeidsmigranten.

- *Onteigening*

Onteigening is aan de orde als er een fysieke verandering is van bestemming van grond ten behoeve van wegebouw, stadsuitbreiding, vliegvelden en dergelijke. In de praktijk zijn de bedragen die bij onteigening worden uitgekeerd gerelateerd aan de verwachte toekomstige opbrengstwaarde, waarbij een kapitalisatiefactor van 10 gebruikelijk is. Onteigening is niet vrijwillig, maar gedwongen.

Omdat er bij uitkoop of afkoop altijd sprake is van vrijwilligheid, zijn de vergoedingsbijdragen lager dan de bedragen bij onteigening; de laatste is immers gedwongen

Tabel 2.1 Voorbeelden van compensatie

Wijze van compensatie	Principe	Algemeen belang		Individueel		Voorbeelden	Mogelijkheden voor deze case
		Voordeel	Nadeel	Voordeel	Nadeel		
Uitfasering	Verbod op nieuwe gevallen, oude rechten continueren tot einde economische levensduur	Geen kosten	Tijdens 'overgangperiode' gaat ongewenste situatie door	Tijd voor afweging alternatieven	Uitstel, geen afstel	Individueel gehuisveste kalveren, legbatterijen, pelsdieren, asbest	Vissers tijd geven om alternatief (binnen of buiten de visserij) te zoeken
Verlenen soortgelijk recht	In plaats van het recht wordt een soortgelijk recht verschaft	Geen kosten	Afhankelijk van beschikbaar alternatief	Kunnen voortgaan op oude voet	Alternatief kan slechter uitpakken	Alternatieve woonruimte bij woningrenovatie	Aanbieden van andere fuikenplaatsen / viswater met vergelijkbare vangstpotentie
Verlenen ander recht	In plaats van het recht wordt aan de belanghebbende een ander recht verleend	Geen kosten	Vrijwillig	Vrijwillig, nieuw recht is gunstiger dan oude	Geen	Rood voor rood, asbest eraf, zon erop	In plaats van fuikenplaatsen recht op schubvisserij of hoekwant op andere locaties
Schadevergoeding	Directe financiële schade wordt vergoed	Goedkoop	Onvoorspelbaar of in welke mate schade ontstaat	Schade wordt direct betaald	Geen	Wildschade, veeruimingen bij dierziekten	Geen, er is geen schade, maar van omzetsderving
Subsidies	Mogelijkheid om tegen vergoeding op vrijwillige basis afstand te doen van recht	Weinig weerstand	Niet/nauwelijks afdwingbaar, kosten	Vrijwillig, tegemoetkoming in kosten	Geen	Asbestverwijdering, terugkeerpremies	Specifieke subsidieregeling voor VVZ's.
Onteigening	Het recht of eigendom wordt gedwongen ontnomen tegen vergoeding	In verband met dwang relatief snel en beheersbaar	Duur (onteigeningspijs hoger dan marktprijs) draagvlak, beroep (juridische procedures) marktverstoring, langdurende procedures	Relatief hoge vergoeding	Dwang	Grondonteigening ten behoeve van infrastructurele ingrepen ontslagvergoeding	Intrekking van fuikenplaatsen of viswater (is immers geen bezit) tegen vergoeding
Uit- of afkoop	Rechten of eigendommen wisselen vrijwillig van eigenaar	Lagere kosten	Geen zekerheid dat je de doelen haalt	Vrijwilligheid	Geen	Opkoopregeling fosfaatrechten	Vrijwillige opkoop fuikplaatsen

---

Voor de visserijvrije zones rond de kunstwerken met vismigratievoorzieningen zijn niet al deze mogelijkheden bruikbaar:

- Uitfasering is niet aan de orde, omdat er geen eindige periode van de economische levensduur van het visrecht bij deze kunstwerken is. Bovendien zou dit in de praktijk leiden tot een lange overgangperiode waarin nog gevestigd kan blijven worden op de betreffende locaties.
- Verlenen van soortgelijke rechten is goed mogelijk indien de overheid andere plaatsen met minimaal dezelfde opbrengstpotentie aan de gedupeerden beschikbaar kan stellen. De realiteit is dat alle in aanmerking komende arealen viswater op de binnenwateren al zijn uitgegeven aan visserijbedrijven, en datzelfde geldt voor locaties met fuikenplaatsen. Verlenen van soortgelijke rechten met vergelijkbare potenties is daarmee dus alleen mogelijk indien eerst andere vissers op andere locaties hun bedrijfsactiviteiten staken, waarmee hun visserijrechten en -plekken beschikbaar kunnen komen voor vissers van VVZ-locaties.
- Compensatie door verlenen van andersoortige rechten is niet mogelijk. Immers, alle vormen van beroepvisserij zullen op de betreffende locaties worden verboden.
- Schadevergoeding wordt over het algemeen verstrekt bij directe financiële schade. Dit is in deze situatie niet aan de orde.
- Subsidieverstrekking is evenmin van toepassing, omdat het vrijwillige karakter in deze context ontbreekt.
- Onteigening zou een mogelijkheid kunnen zijn. Het gaat dan om de intrekking van het visrecht op deze specifieke plaatsen.
- Vrijwillige uitkoop is niet aan de orde omdat het bij de visserijvrije zones gaat om een verplichting en niet om een keuzemogelijkheid.

---

3 Mogelijke situaties

Het verbieden van visserij rondom kunstwerken (binnen een zone van bijvoorbeeld 250 m) heeft gevolgen voor de vissers die in de desbetreffende zone vissen (visrechten hebben). Als gevolg van zo'n verbod krijgen zij te maken met omzetsderving. Omzetsderving definiëren we als de misgelopen inkomsten/besomming voor het visserijbedrijf dat in het betreffende gebied rond de vismigratieplaats het visrecht heeft.

In de praktijk van de visserij zal instelling van een VVZ voor verschillende situaties een verschillende uitwerking hebben. Dit wordt in onderstaande toegelicht.

A. Zoetwatervisserij in de Nederlandse binnenwateren (met uitzondering van Friesland)

In het kader van het aalherstelplan is een verbod op aalvisserij van kracht in de maanden september, oktober en november. Dit is juist de periode waarin schieraal vanuit de binnenwateren wil uittrekken naar zee met als bestemming de Saragossozee. In die periode migreert de aal via de migratievoorzieningen, maar mogen dus geen fuiken worden geplaatst. In de overige maanden gedraagt de aal zich meer als een standvis en kan visserij op deze soort zowel plaatsvinden in de omgeving van migratievoorzieningen, als op overige delen van het gehuurde viswater. Echter ook wolhandkrab migreert in de periode van september tot soms februari van zoet naar zout. Wolhandkrab is ook een prijstechnisch aantrekkelijke vangst. De impact van de instelling van een VVZ is daarmee dus vooral afhankelijk van het areaal viswater dat een beroepsvisser bezit en de mogelijkheden om visserij ook op andere delen van zijn viswater uit te oefenen. Daarnaast kan door sommige vissers, behalve op aal, ook op schubvis worden gevist op bepaalde arealen binnenwater.

B. Decentraal aalbeheer, uitgevoerd door de Friese Bond van Binnenvissers in de Friese boezem

In de Friese wateren is de pilot Decentraal Aalbeheer van kracht. Hierbij is met de vissers een jaarlijks aalquotum afgesproken. Afhankelijk van de locatie zullen Friese vissers mogelijk juist in de omgeving van vismigratievoorzieningen hun fuiken plaatsen voor vangst van de dikkere schieraal en wolhandkrab (beiden hebben dezelfde trekroutes en -periodes: M. van der Meer, persoonlijke mededeling). De deelnemende vissers leggen hun vangsten dagelijks vast maar ze worden niet per fuik vastgelegd. In deze situatie zal instelling van een VVZ betekenen dat het aalquotum op een andere manier moet worden opgevist, met mogelijk dunnere (andere) aal met lagere prijzen en wellicht ook minder wolhandkrab. Maar ook hier geldt dat de specifieke impact met name afhankelijk is van de mogelijkheden voor de betreffende beroepsvisser om elders op zijn visareaal alsnog de vastgestelde quota (aal, maar ook snoekbaars) te kunnen bevissen. Tekstbox 3.1 geeft een voorbeeld.

C. Visserij met vaste vistuigen in kustgebieden aan de 'zoute' kant

Bij deze visserij gaat het om aalvisserij (en wolhandkrab) en de visserij met staande netten voor tong, zeebaars en harder. Deze visserij vindt slechts op een beperkt aantal locaties bij grote kunstwerken op zoet-zoutovergangen plaats (sluizen Afsluitdijk, Haringvlietssluisen, sluizen IJmuiden, en andere vergelijkbare locaties). Op deze locaties is er echter een lokale en gebiedsgebonden visserij, waar veelal wordt gevist via toestemmingen met specifieke aangewezen visplaatsen voor de betreffende vistuigen. Het wegvallen van deze visplaatsen kan door de beroepsvisser veelal niet gecompenseerd worden door de visserij te verplaatsen naar een andere locatie. Opbrengstderving bij instelling van een VVZ kan daarom voor individuele vissers in dit geval substantieel zijn.

Tekstbox 3.1 Praktijkvoorbeeld Fries binnenvisserijbedrijf

Het bedrijf is voor 80% van de totale besomming afhankelijk van de visserij nabij een sluis op de grens van de Friese boezem en de Waddenzee. Op dit moment geldt er een, door de waterbeheerder bepaalde, visserijvrije zone van 100 meter vanaf de sluis. Deze zone is ingesteld om een onbelemmerde scheepvaart te garanderen. De visser heeft binnen deze zone nog 1 fuik staan op een plaats waar de scheepvaart er geen last van heeft. Het merendeel van de fuiken (5 opstellingen van dubbele aalfuiken) van dit bedrijf zijn opgesteld op een afstand van 200 tot 500 meter vanaf de sluis. Op deze plaats wordt 2.500 kg schieraal gevangen, ongeveer 5.000 stuks met een gemiddeld gewicht van 500 gram. Deze hoeveelheid is naar schatting 10% van de totaal uittrekkende schieraal via deze sluis. Naast aal wordt in deze fuiken ook nog wolhandkrab gevangen. De totale jaarlijkse besomming per fuikenopstelling bedraagt ongeveer 5.000-6.000 euro.

Daarnaast staan er een aantal fuiken op andere plaatsen, waar geen vismigratie is. Hier wordt jaarlijks ongeveer 600 kg dunne aal gevangen. Omdat deze dieren nog niet zijn volgroeid hebben zij een gewicht tussen 100 en 180 gram. Op deze plaatsen gaat het in totaal om ongeveer 4.000 exemplaren. De besomming per fuikenopstelling bedraagt op deze plaatsen ongeveer 500-750 euro.

In Friesland geldt een quoteringssysteem voor aal. Het bedrijf heeft een quotum van 3.100 kg en is zeer afhankelijk van de visserij nabij de sluis. Als de visserij bijvoorbeeld binnen een straal van 500 meter vanaf de sluis zou worden verboden, zouden alle fuiken in het betreffende water naar andere plaatsen moeten uitwijken, met mogelijk ingrijpende gevolgen voor de bedrijfscontinuïteit. Bij een afstand van 250 meter geldt dit slechts voor 1 fuikenopstelling. Door deze opstelling enkele tientallen meters te verplaatsen hoeft het instellen van een visserijvrije zone van 250 meter geen grote gevolgen te hebben voor de totale visserijopbrengsten van het bedrijf.

---

4 Vaststelling nadeelcompensatie voor visserijvrije zones

4.1 Dataverzameling en registratie

Om inkomstenverlies vast te kunnen stellen is het van belang inzicht te hebben in de vangsten van de locaties van de afgelopen jaren. Voor de binnenvisserij geldt geen verplicht registratiesysteem waarmee alle vangsten per locatie moeten worden vastgelegd. De Friese binnenvissers hebben in het kader van het daar toegepaste decentraal aalbeheer wel een registratiesysteem voor de vangsten van aal (en snoekbaars). Dit gebeurt op dagbasis maar vangsten worden niet per fuik vastgelegd. Voor de overige binnenvissers geldt dat zij verplicht zijn de aalvangsten per week bij RVO te melden. Gebleken is echter dat deze gegevens, die worden opgeslagen in het VIRIS-systeem, niet altijd compleet zijn, en daarnaast wordt ook bij deze melding niet de vangst per fuik opgegeven (Zaalmink et al., 2017). Voor de (kleinschalige) kustvisserij geldt dat zij de vangsten van gequoteerde soorten moeten melden, hetzij in de vorm van een handmatig logboek, hetzij via een gedigitaliseerd meldingssysteem. Ook in dit geval gaat het om de vangsten per aanlanding, en wordt dit niet per specifiek locatiegebonden vistuig vastgelegd.

Voor de IJsselmeervisserij geldt een registratieplicht. Alle IJsselmeervissers zijn verplicht hun jaarvangsten per vissoort aan te leveren bij de PO IJsselmeer. Deze vangsten zijn niet gedifferentieerd naar regio (gebied) en vistuig. Dit betekent dat er geen officiële registratiesystemen beschikbaar zijn waarmee per locatie voor specifieke vaste vistuigen de vangsten worden vastgelegd.

Tekstbox 4.1 Dataverzameling in de praktijk

Vanuit het project Kenniskringen Visserij is door IJsselmeervissers de behoefte geuit meer te doen met gegevensverzameling vanuit de praktijk. Er was een IJsselmeervisser die zeer nauwkeurig gedurende een periode van minimaal 10 jaren regelmatig de vangsten en locaties noteerde in een notitieboek.

Onderzoekers van Wageningen Marine Research hebben geprobeerd om deze informatie te systematiseren en te rubriceren. Dit bleek een zeer tijdrovende klus en het resultaat was zeer beperkt. Het experiment is vervolgens gestopt.

Dit voorbeeld geeft aan dat sommige vissers wel noteren maar dat dit niet systematisch gebeurt en ook niet altijd volledig.

4.2 Methodieken voor vaststellen van uit te keren schadevergoedingen

Voor de vaststelling van de hoogte van schadevergoedingen wordt juridisch uitgegaan van de contante waarde methodiek. Deze methodiek wordt uitgebreid beschreven in het rapport Economische waarde IJsselmeervisserij (Zaalmink et al., 2017). In het kort komt deze methodiek op het volgende neer:

- De totale jaarbesomming vormt de basis.
- De bruto toegevoegde waarde bedraagt bij benadering 65% van de totale besomming
- De vrije marktwaarde is de waarde in het vrije handelsverkeer en is een kapitalisatiefactor 5 x de bruto toegevoegde waarde.
- De onteigeningswaarde is de waarde bij onteigening, en is een kapitalisatiefactor 8 x de bruto toegevoegde waarde. Deze onteigeningswaarde is gebaseerd op welk inkomen nu en in de toekomst wordt ontnomen bij inname van het recht om te mogen vissen. De factor 8 is gebaseerd op gebruik in het verleden en op jurisprudentie.

Voor het vaststellen van de onteigeningswaarde van vistuigen of viswater bij instelling van een VVZ is het dus van belang de bruto toegevoegde waarde van het te onteigenen deel te kennen.

Voor de vissers met verschillende vistuigen is een verdeelsleutel noodzakelijk om de besommingen en toegevoegde waardes te verdelen over de verschillende vistuigen. In het verleden werd hiervoor de aaleenheid gebruikt. De aaleenheid is oorspronkelijk bedoeld om de verschillende vistuigen qua besomming met elkaar te kunnen vergelijken en te waarderen. Een aaleenheid is daarbij een rekeneenheid om verschillende vistuigen bij elkaar op te tellen (Zaalmink et al., 2017). Bijvoorbeeld een vaste fuik bevat 5 aaleenheden, een schietfuik 2, en een aalkist 1 aaleenheid. Bij de berekening van de economische waarde van de IJsselmeervisserij is een andere methodiek toegepast, waarbij de vangsten per vissoort per vistuig zijn berekend. Hiermee kunnen meer nauwkeurig de verschillende vistuigen die bij de IJsselmeervisserij worden gebruikt met elkaar worden vergeleken.

4.3 Grondslagen en benaderingen voor vergoedingen

De vraag is welke grondslagen er zijn om de omzetzijde bij instelling van een VVZ zo goed mogelijk te schatten:

A. Oppervlakte

Oppervlakte die een visbedrijf in het aangewezen VVZ-gebied mag bevissen * opbrengst in € per oppervlakte-eenheid (bijvoorbeeld € per ha) zoals behaald in zijn totale visareaal. De totale opbrengst zou aantoonbaar moeten zijn via de fiscale boekhouding. IJsselmeervissers hebben een registratieplicht die via de PO IJsselmeer wordt uitgevoerd. Voor IJsselmeervissers die te maken krijgen met VVZ-zones zou dan de economische waarde van het IJsselmeergebied als maatstaf genomen kunnen worden (Zaalmink et al., 2017) en gedeeld door de oppervlakte van het visgebied van het IJsselmeer. De waarde kan vervolgens met de kapitalisatiefactor (voor onteigening factor 8) vermenigvuldigd worden (methodiek conform Zaalmink et al., 2017).

Het nadeel hiervan is de generieke benadering. Rond vismigratieplaatsen is de samenstelling van de vangsten en daarmee de besomming veelal anders dan elders (zowel qua soorten als kg), en te verwachten is dat deze hoger is dan gemiddeld doordat rond kunstwerken met migratievoorzieningen vaak een concentratie-effect van vissen optreedt (Winter, 2009). Volgens vissers en experts zijn de besommingen rondom vismigratieplaatsen daardoor veelal hoger dan elders. Indien aantoonbaar door de visser zou voor deze hogere besommingen gecorrigeerd kunnen worden. Bij de generieke benadering blijft ook het vakmanschap van de visser buiten beschouwing.

B. Vistuigen/-rechten

Aantal fuiken/netten dat het bedrijf in het betreffende gebied heeft, met een vergoeding per fuik/net (de totale omzet is af te leiden uit de fiscale boekhouding; de verdeling naar locatiegebonden vistuigen is moeilijk af te leiden omdat niet bekend is welke locaties lagere of hogere vangsten hebben). Voor de IJsselmeervistuigen is dus gebruikgemaakt van een generieke berekening zonder onderscheid naar locatie (Rapport Economische waarde IJsselmeervisserij (2017) (zie ook bijlage 1). De bedragen die daarin genoemd worden gelden alleen voor de IJsselmeervisserij. Voor andere gebieden gelden andere vangsten en besommingen.

De nadelen van deze grondslag (omslaan naar vistuig) zijn dezelfde als bij A genoemd.

Tekstbox 4.2 Aangedragen oplossing uit de praktijk

Alle plaatsen van vaste fuiken zijn bekend. Als iemand 10 plaatsen heeft en een totale visserijbesomming van 50.000 euro zou je ervan uit kunnen gaan dat per fuikenplaats 5.000 euro wordt gevangen. Eventueel kan daar bovenop een toeslag worden berekend voor de hogere vangsten op betreffende locaties; hetzij generiek, hetzij indien dit door vissers als zodanig kan worden aangetoond.

C. Omzet

Als basis voor de schatting kan de (meerjarige) omzet van het betreffende bedrijf als uitgangspunt genomen worden (afrekeningen afslag en andere verkopen, bedrijfseconomische/fiscale boekhoudingen, vangstregistratiesystemen zoals VIRIS). Vervolgens dient bepaald te worden welk deel van de omzet vanuit de betreffende visserijvrije zone is verkregen. Een mogelijkheid daarvoor

---

zijn geregistreerde vangsten uit het verleden in het betreffende gebied. Een andere mogelijkheid is om uit te gaan van het areaal van het VVZ-gebied ten opzichte van het totale areaal dat het bedrijf bevest of de visrechten/-tuigen.

D. Generieke benadering

Een mogelijkheid voor nadeelcompensatie is een generieke benadering: Op basis van de economische waarde van de IJsselmeervisserij (Zaalmink et al., 2017) kan de besomming per vistuig of oppervlakte-eenheid voor IJsselmeervissers worden vastgesteld. Deze waarde kan dan gebruikt worden door dit ook toe te passen voor de overige binnenwateren. Via het aantal vistuigen of hectares dat een visser in het verbodsgebied heeft kan de waarde berekend en gekapitaliseerd worden. Groot nadeel hiervan is dat de visserij en besommingen zoals die op het IJsselmeer worden gerealiseerd veelal niet representatief zullen zijn voor de overige binnenwateren. Ook voor de visserij in de kustzone is deze systematiek niet bruikbaar. Daarnaast doet een generieke benadering geen recht aan vissers die in staat zijn bovengemiddelde vangsten te realiseren op plekken in de VVZ-zones. Vissers zullen aangeven dat juist de migratieplaatsen de plekken zijn waar veel vis aanwezig is, en waar de vistuigen dus de meeste opbrengst zullen genereren.

E. Individuele benadering

Een individuele benadering houdt beter rekening met de bedrijfsresultaten van een individuele visser. Aan de hand van meerjarige besomming (aanlandingsgegevens veiling, prijzen) en/of boekhouding kunnen de opbrengsten per bedrijf (zie ook de compensatieregelingen voor aal in gesloten periode en gesloten gebieden) bepaald worden. Het vaststellen van opbrengsten per vistuig is lastiger vanwege specifieke locatieverschillen en verschillen tussen vissers. Hier zal dus een naar rato-benadering ten opzichte van het totaal areaal viswater, of het totaal aantal fuikenplaatsen toegepast moeten worden. Ook hierbij moet eventueel compensatie voor betere vangsten in het aangewezen gebied in acht genomen worden.

In een studie van Taal et al. (LEI, 2010) over de economische waardebepaling van aalvisrechten wordt onderscheid gemaakt in een waardebepaling op basis van sectorstatistieken (generiek) en een waardebepaling op basis van de fiscale jaarrekening. Meer mogelijkheden zien zij niet, mede omdat vangstregistratiesystemen ook toen niet beschikbaar waren.

Voor de zoet-zoutovergangen, en met name de vistuigen die aan de zoute kant staan, zijn sporadisch onderzoeksgegevens op praktijkniveau beschikbaar. Deze zijn afkomstig van monitoringsprogramma's maar kunnen niet als representatief worden beschouwd voor de buitendijkse vistuigen die in de praktijk worden gebruikt (Martin de Graaf, persoonlijke mededeling).

4.4 Waardebepaling

4.4.1 IJsselmeervisserij

Recent is een studie uitgevoerd naar de economische waarde van de IJsselmeervisserij waarbij een methodiek is ontwikkeld om de besomming per vistuig vast te stellen. Deze methodiek is een meer nauwkeurige weergave ten opzichte van de methodiek van aaleenheden. Voor de IJsselmeervisserij is toen de volgende waardebepaling berekend (tabel 4.1).

Tabel 4.1 *Besomming, toegevoegde waarde en onteigeningswaarde per vergund vistuig/merkje (in euro, 2013-2016)*

Vistuig	Eenheid	Besomming	Toegevoegde waarde	Onteigeningswaarde
Grote fuik	Per fuik	913	593	4.747
Schietfuik	Per fuik	157	102	819
Aalkist	Per kist	3	2	16
Staan net (hoog a)	Per 148 netnachten	1.621	1.053	8.424
Hoekwant b)	Per hoekwant	9.989	6.493	51.940
Zegen	Per zegendag	646	420	3.358

a) Voor staande netten is het onderscheid tussen laag en hoog weggelaten en is uitgegaan van het totaal aantal beschikbare merkjes; b) De economische waarde in handelsverkeer is bij de huidige wetgeving voor het hoekwantagecht niet relevant omdat deze niet los van de vergunning verhandeld mogen worden.

Bron: Zaalmlink et al. (2017).

4.4.2 Vaste vistuigen rondom vismigratierivier

Door de provincie Friesland is in 2016 een subsidieregeling ingesteld voor het innemen van vergunningen voor vaste vistuigen (fuikenplaatsen) rondom de aan te leggen vismigratierivier (VMR). De uitgekeerde bedragen zijn toen gebaseerd op berekeningen van Wageningen Economic Research (Turenhout, 2015) waarbij een gemiddelde besomming van 106 euro per aaleenheid werd vastgesteld. Voor een grote fuik met 5 aaleenheden zou dit dan een besomming van 530 euro betekenen.

4.4.3 Decentraal aalbeheer provincie Friesland

In het jaar 2015 is de pilot Decentraal Aalbeheer economisch geëvalueerd. Voor de berekening van het economisch resultaat zijn de fiscale boekhoudingen van de bedrijven gebruikt. Uit deze studie kunnen geen rendementcijfers per ingezette fuik worden afgeleid maar wel per ha visgrond. Daarbij blijkt er tussen de bedrijven zelf een grote spreiding te zijn in vangsten per ha, variërend van 1,2 kg aal per ha tot 6,2 per ha visgrond. Deze variatie wordt veroorzaakt door locatie van de visgronden (dichtbij migratiepunten of niet) en de aard van de visgronden (meren of kanalen). Ook voor de vangsten van wolhandkrab zijn grote verschillen geconstateerd. De gemiddelde besomming in de Friese wateren bedraagt circa 43 euro per ha.

4.4.4 Kleinschalige visserij in de kustwateren

Wageningen Economic Research stuurt in het kader van Visserij in Cijfers jaarlijks een enquête naar kleinschalige kustvissers met betrekking tot de besommingen en visserijtechnieken, met het doel om de ontwikkelingen in deze sector te schetsen. Uit het basismateriaal is voor een beperkt aantal bedrijven een berekening te maken van de besommingen per fuik. Gemiddeld over de jaren 2011 tot en met 2016 komt de gemiddelde besomming uit op 280 euro per buitendijkse fuik, met een grote variatie van 21 euro tot 1.162 euro per fuik.

4.4.5 Uitgekeerde schadevergoedingen in kader van dioxinegebieden

Voor de jaren 2011/2012 is door de overheid een tegemoetkoming vertrekt aan vissers die werden getroffen door het vangstverband van aal en wolhandkrab in de aangewezen met dioxine vervuilde gebieden. De schadevergoeding is destijds gebaseerd om informatie vanuit de fiscale boekhouding van de betreffende bedrijven. RVO heeft hiervoor een samenvattend overzicht opgesteld. Hieruit kan de besomming per ha viswater worden afgeleid. De besomming bedroeg gemiddeld 47 euro per ha met een spreiding van minimaal 5 en maximaal 101 euro per ha. Dit betrof besommingsgegevens van vooral binnenwater.

4.5 Synthese

Uit de hiervoor beschreven bekende en afgeleide besommingen per fuik en per ha viswater komt geen eenduidig beeld. De bedragen worden in tabel 4.2 samengevat.

Tabel 4.2 *Besomming per jaar, uitkomsten van diverse studies en benaderingen*

Bron	Besomming per ha viswater (euro)	Besomming per vaste fuik (euro)
IJsselmeer		900
Aaleenheden ten behoeve van VMR		530
Dec. aalbeheer Friesland	43	
Kleinschalige kustvisserij		300
Dioxine gebieden	47	

De variatie is zeer groot. De beste bron voor de besommingen die buitendijks behaald kunnen worden is de kleinschalige visserij: 280 euro per vaste fuik. Voor de binnendijkse fuiken lijkt de meest recente berekening van de IJsselmeerfuiken het best met een besomming van 913 euro. Een verklaring voor dit grote verschil is niet direct te geven maar wellicht worden de buitendijkse fuiken minder intensief gebruikt dan de binnendijkse fuiken. Overigens wordt bij de analyse van de gegevens van buitendijkse fuiken het (financiële) beeld vooral bepaald door fuikenplekken die niet direct bij in- en uittrekpunten gelegen zijn. En juist bij deze punten zullen de vangsten (en daarmee de besommingen) hoger liggen. Dit heeft enerzijds te maken met de eerder genoemde concentratiewerking die bij dergelijke punten voor vissen optreedt, maar daarnaast ook met het feit dat op deze locaties zoetwatervis met de waterafvoer naar buiten wordt gespuwd. Dit leidt tot hogere vangsten op deze locaties van vissen die voor een deel overigens ook niet zullen overleven in het zoute water aan de buitenzijde van het stuwcomplex. Ziet tabel 4.3 voor de uitwerking van de uit te keren bedragen voor een binnendijkse en buitendijkse fuik.

Tabel 4.3 *Gemiddelde besomming, bruto toegevoegde waarde en onteigeningswaarde (euro per jaar)*

Vistuig	Besomming (euro)	Bruto toegevoegde waarde (65%) in euro	Onteigeningswaarde (x8) in euro
Vaste fuik binnendijks	900	585	4.680
Vaste fuik buitendijks	300	195	1.560
Vast vistuig/ha viswater	45	29	234

Veronderstel dat bij het instellen van de visserijvrije zones 100 aangewezen fuikenplaatsen moeten verdwijnen (50 buitendijks en 50 binnendijks) en zo'n 100 ha water (waarbij vissers niet in redelijke mate uit kunnen wijken naar ander (aanpalend) viswater). De onteigeningswaarde van het totaal hiervan bedraagt dan in dit voorbeeld, uitgaande van de genoemde bedragen in tabel 5.3, circa 335.000 euro. Hierbij moet opgemerkt worden dat deze bedragen indicatief zijn, gebaseerd op gemiddelde waarden met een heel grote spreiding.

---

5 Conclusies

- Onteigening is de voor de hand liggende optie voor het instellen van visserijvrije zones.
- Er zijn geen sluitende registratiesystemen voor binnenvissers en kustvissers die kunnen worden toegepast bij het vaststellen van de contante waarde van specifieke vaste vistuigplaatsen.
- Vistekken bij migratievoorzieningen zijn plaatsen waar vissers vaak hogere vangsten kunnen realiseren in vergelijking met andere plaatsen. Dit kan leiden tot een onderschatting van de werkelijke waarde van een visstek ten opzichte van de hier gepresenteerde generieke waardes.
- In het verleden zijn generieke vergoedingen voor de visserij op het IJsselmeer verstrekt waarvan de hoogte mede gebaseerd is op een contante waarde per aaleenheid. Deze waarde werd afgeleid van de toegevoegde waarde van de IJsselmeervisserij.
- Voor individueel maatwerk ligt het voor de hand de bewijslast voor inkomstenderving, in geval van afwijking van de gehanteerde generieke vergoedingen, bij de visser neer te leggen. Sommige vissers hebben zelf uitgebreide aantekeningen over vangsten, en een deskundige zou kunnen beoordelen in hoeverre daaruit derving af te leiden is. Anderzijds is de schade mogelijk af te leiden vanuit de fiscale boekhouding.
- Vanuit de besomming per vistuig kan eenvoudig de onteigeningswaarde worden vastgesteld. Deze onteigeningswaarde is gebaseerd op de bruto toegevoegde waarde (=65% van de besomming) vermenigvuldigd met een kapitalisatiefactor 8.
- Uit literatuur en door Wageningen Economic Research toegankelijke databronnen zijn globaal de volgende onteigeningswaardes vastgesteld (met een heel grote spreiding van de uitkomsten): 4.680 euro voor binnendijkse vaste fuiken, 1.560 euro voor buitendijkse vaste fuiken en 234 euro per ha binnendijks viswater.

Literatuur en websites

Prins, H. en B.W. Zaalmink. Decentraal aalbeheer in Friesland. Een economische analyse.
LEI Wageningen UR, rapport 2015-157

Taal, C., H. van Oostenbrugge en J. Smit. Methodiek economische waardebeoordeling aalvisrechten.
LEI-nota VR10-003, LEI, Den Haag, 2010.

TenneT TSO BV. Schade- en vergoedingengids. Bovengrondse 380 kV-hoogspanningsverbindingen.
Arnhem, april 2017.

Turenhout, M., B.W. Zaalmink en W. Baltussen. Waarde aaleenheden IJsselmeervisserij.
Notitie m.b.t. fuiken rondom gebied vismigratierivier. LEI, 2016

Winter, H.V. Voorkomen en gedrag van trekvissen nabij kunstwerken en consequenties voor
de vangstkans met vistuigen. Rapport C076/09, IMARES Wageningen UR, oktober 2009.

Zaalmink, B.W., S.R.M. Janssens en H. Prins. Economische waarde IJsselmeervisserij.
Notitie m.b.t. de vaststelling van de waarde van vergunningen en merken. Nota 2017-085,
Wageningen Economic Research, oktober 2017

Bijlage 1 Waardebepalingen

Waardebepalingen van vergunningen en merkjes (zoals toegepast voor de IJsselmeervisserij)

(Uit Zaalmink, Janssens en Prins. *Economische waarde IJsselmeervisserij*)

Voor de waardebepaling van de vergunningen en merkjes zijn verschillende methodieken en benaderingen mogelijk. Deze worden hierna kort toegelicht. Van belang voor de vaststelling van de waarde is de contante waarde methodiek. De contante waarde is de huidige berekende waarde van een onderneming, bedrag, winst dat pas in de toekomst wordt verdiend of beschikbaar zal komen. Deze waarde wordt bepaald aan de hand van de toegevoegde waarde vermenigvuldigd met een constante (zie verderop).

Voor de waardebepaling onderscheiden we twee situaties van eigendomsoverdracht van vergunningen en merkjes: onteigening en verhandeling op de vrije markt. De definitie van onteigening volgens van Dale: handeling, al of niet gerechtelijk, waarbij een zaak tot het eigendom van iemand anders gemaakt wordt. Onteigening houdt in dat eigendom, meestal onroerend goed, verplicht wordt verkocht aan de overheid. Tegenover de verplichte verkoop staat de vrije verkoop waarbij verkoper en koper gezamenlijk via onderhandeling tot overeenstemming c.q. een deal komen.

Onteigeningswaarde

De schade bij onteigening bestaat uit inkomens- en financieringsschade. De omvang van de schade (vergoeding) wordt bepaald aan de hand van de kapitalisatiefactor: de contante waarde op het moment van onteigening. Inkomensschade (waaronder financieringsschade) als gevolg van onteigening wordt vergoed door deze per peildatum te kapitaliseren en vervolgens in één bedrag uit te keren. Daarbij wordt voor de eigenaar de factor 10 gehanteerd.

Het bepalen van de kapitalisatiefactor heeft in het verleden voor veel discussies gezorgd, hier kwam een einde aan door een uitspraak van de Hoge Raad over de kapitalisatiefactor. In deze uitspraak heeft de Hoge Raad bepaald dat ongeacht de looptijd en de rentevoet de kapitalisatiefactor voor een eigenaar/gebruiker 10 bedraagt.⁴ In de jaren daarna heeft deze uitspraak navolging gekregen. Met de factor 10 beoogt de Hoge Raad geen looptijd en/of rentevoet aan te geven, maar een schadeloosstelling voor onbepaalde tijd, waarin alle risico's en mogelijkheden zijn verwerkt. De schadeloosstelling voor de onteigende is volgens de Hoge Raad daardoor volledig (Graaf-Kouijzer, 2006).⁵

Nadat de factor voor een eigenaar op 10⁶ gesteld is, zijn de factoren voor de andere rechthebbenden hiervan afgeleid en door de jaren heen in de jurisprudentie geaccepteerd. In tabel B.1 zijn de kapitalisatiefactoren per rechthebbende opgenomen.

Tabel B.1 Kapitalisatiefactor per rechthebbende

Rechthebbenden	Kapitalisatiefactoren
Eigenaar-gebruiker	10
Pachter van een hoeve	9
Pachter van los land	8
Huurder 7a:290 BW bedrijfsruimte	7 maximaal
Huurder niet 7a:290 BW bedrijfsruimte	2 tot 5 afhankelijk van juridische positie
Huurder van een woning	2

Bron: George G.M. ten Have, *Taxatieleer, vastgoed 2*, 2003, p 231 Wolters-Noordhoff

⁴ Hoge Raad, 23 december 1927, NJ 1927, 521.

⁵ (M.S. de Graaf-Kouijzer RT Masteropleiding ASRE-MSRE Begeleider: mr. T. ten Have RT 31 januari 2006).

⁶ Komt neer op gemiddeld rentepercentage van 4% en looptijd van circa 13 jaar.

De factoren van de overige rechthebbenden zijn afhankelijk van de sterkte van hun rechtspositie in vergelijking tot de rechtspositie van een eigenaar. Situaties van erfpacht worden nagenoeg gelijk gesteld aan eigenaar-gebruiker.

Ondanks dat uit de jurisprudentie de factoren genoemd in tabel B.1 naar voren komen, is het niet zo dat een onteigende hier aanspraak op kan maken. Er kunnen situaties zijn waarbij onteigenden hier niet of anders aanspraak op kunnen maken, waardoor deskundigen en/of een rechter van de kapitalisatiefactor afwijken. Bijstelling naar de feitelijke omstandigheden gebeurt bijvoorbeeld wanneer bekend is dat een ondernemer zijn bedrijf nog maar een beperkt aantal jaren voortzet en dat een bedrijfsovername geen reële optie is.

Voor de berekeningen van de waarde van de IJsselmeer visserij vergunningen is in het verleden gebruik gemaakt van een kapitalisatie factor 8,⁷ (volgt uit jurisprudentie).

Vrijemarktwaarde

Voor de bepaling van de vrije marktwaarde of handelswaarde is de te verwachten (toekomstige) winst van groot belang.

De vrije marktwaarde is wat de koper zal betalen of wat de verkoper moet ontvangen als beiden strikt rationeel zouden handelen. De economische waarde is meestal de basis. Hierbij wordt de 'normale' winst op basis van gemiddelde, genormaliseerde winsten uit het verleden en verwachtingen voor de toekomst bepaald.

De handelswaarde kan afwijken van deze waarde als gevolg van bedrijfs- en persoonlijke factoren⁸ zoals:

- De financiële positie van de verkoper
- De strategische waarde van de vergunning of de merkjes voor de koper
- De mate van concurrentie van andere kandidaat-kopers
- De wijze van financieren door de koper (inclusief de financiële positie van de koper)
- De fiscale consequenties
- De onderhandelingskracht van beide partijen
- Emotie, hoe graag wil de koper en hoe graag wil de verkoper?

Dé waarde van een bedrijf zal dus niet bestaan; bij de waardering zullen altijd subjectieve elementen een rol spelen.

Veel gebruikte vuistregels die in de praktijk van het midden- en kleinbedrijf worden toegepast om de waarde van een onderneming te bepalen zijn de volgende:

- 4-6 x de nettowinst
- 0,75 – 1,2 x de jaaronzet
- 1 x de intrinsieke waarde + 2 x de nettowinst
- 3 x EBITDA (Earnings Before Interest, Taxes, Depreciation and Amortization)
- 4 x EBIT (Earnings Before Interest and Taxes)

Deze lijst is oneindig aan te vullen met andere waarden en andere variabelen, zoals een bedrag per vaste klant of abonnee of nog aanwezige voorraden. De vuistregels vertegenwoordigen echter niet een algemeen geldende 'waarheid'.

De onteigeningswaarde en handelswaarde hoeven elkaar in principe niet veel te ontlopen, maar in specifieke situaties kunnen afwijkingen voorkomen.

---

⁷ Taal, C. Waarde vergunningen en aaleenheden IJsselmeer 2004, LEI 2004

⁸ <https://www.mt.nl/series/wat-is-een-bedrijf-waard-5-rekenmethodes/69224>

Wageningen Economic Research
Postbus 29703
2502 LS Den Haag
T 070 335 83 30
E communications.ssg@wur.nl
www.wur.nl/economic-research

Wageningen Economic Research
NOTA
2019-045

De missie van Wageningen University & Research is 'To explore the potential of nature to improve the quality of life'. Binnen Wageningen University & Research bundelen Wageningen University en gespecialiseerde onderzoeksinstituten van Stichting Wageningen Research hun krachten om bij te dragen aan de oplossing van belangrijke vragen in het domein van gezonde voeding en leefomgeving. Met ongeveer 30 vestigingen, 5.000 medewerkers en 10.000 studenten behoort Wageningen University & Research wereldwijd tot de aansprekende kennisinstellingen binnen haar domein. De integrale benadering van de vraagstukken en de samenwerking tussen verschillende disciplines vormen het hart van de unieke Wageningen aanpak.

To explore
the potential
of nature to
improve the
quality of life

Wageningen Economic Research
Postbus 29703
2502 LS Den Haag
E communications.ssg@wur.nl
T +31 (0)70 335 83 30
www.wur.nl/economic-research

Nota 2019-045 Zaalmlink

De missie van Wageningen University & Research is 'To explore the potential of nature to improve the quality of life'. Binnen Wageningen University & Research bundelen Wageningen University en gespecialiseerde onderzoeksinstituten van Stichting Wageningen Research hun krachten om bij te dragen aan de oplossing van belangrijke vragen in het domein van gezonde voeding en leefomgeving. Met ongeveer 30 vestigingen, 5.000 medewerkers en 10.000 studenten behoort Wageningen University & Research wereldwijd tot de aansprekende kennisinstellingen binnen haar domein. De integrale benadering van de vraagstukken en de samenwerking tussen verschillende disciplines vormen het hart van de unieke Wageningen aanpak.

